

Centrum voor DierMens Studies

Jaarverslag 2025

1 Introductie

Het Centrum voor DierMens Studies is in 2021 opgericht ter bevordering van kennis, onderzoek en onderwijs over dier-mensrelaties, in eerste instantie onder staf en studenten aan universiteiten en andere onderwijsinstellingen. Doel is het bij elkaar brengen van onderzoekers vanuit diverse disciplines, beroepsmatig betrokkenen vanuit verschillende organisaties en andere geïnteresseerden in dier-mensrelaties. Dit gebeurt vanuit de visie dat ook niet-menselijke dieren individuen zijn met een eigen leven, een unieke belevingswereld en eigen belangen, en vanuit dat perspectief beschouwd en onderzocht dienen te worden.

Na vijf jaar heeft het Centrum zich op dit terrein een vaste plaats verworven in het Nederlandse taalgebied, en zich ontwikkeld tot een betrouwbare bron voor eenieder die op de hoogte wil blijven van ontwikkelingen die met dier-mensrelaties te maken hebben. De informatie op de website wordt regelmatig geraadpleegd, de nieuwsbrief wordt goed gelezen en de events die door of met het Centrum worden georganiseerd worden druk bezocht. Sterker nog, vanuit diverse kanten lijkt er vooral vraag naar meer info en ook activiteiten, en de uitdaging is om aan die vraag te kunnen (blijven) voldoen.

2 Organisatie

2.1 Algemeen

De interesse in uiteenlopende aspecten van dier-mensrelaties blijft ook in ons land groeien. Urgente discussies en problemen, van de verspreiding van de wolf en de stikstofcrisis tot de positieflijst voor gehouden dieren, zorgen ervoor dat die relaties de aandacht van het grote publiek blijven trekken, en dat er steeds nieuwe groepen mensen, van studenten tot geïnteresseerde leken, zich in de onderliggende aspecten hiervan willen verdiepen.

2.2 Bestuur

Deze interesse voor het centrum vraagt echter ook een continue tijdsinvestering van het bestuur om zorg te dragen voor de continuïteit van alle activiteiten. Dat is te meer een zorg omdat de oprichters het (bestuurs- en ander) werk voor het centrum vrijwillig doen en combineren met andere werkzaamheden.

In 2025 heeft het bestuur zich dan ook even iets minder gericht op het organiseren van weer nieuwe events, maar heeft het vol ingezet op het professionaliseren van de organisatie. Daartoe hebben Dick en Maarten in het begin van het jaar een 'heidag' georganiseerd met een aantal externe deskundigen, om een scherper beeld te krijgen van wat de prioriteiten moeten zijn bij de activiteiten van het Centrum, en een realistische planning te maken van wat we op korte en middellange termijn willen en kunnen ondernemen. Een van de resultaten daarvan is het vervolg op het vorige "Beleidsplan 2022-2024". Voor meer inhoudelijke details van dit strategische plan: zie het document "Beleidsplan 2026-2030" van het Centrum.

Hieruit zijn een aantal scenario's en opties gekomen, die in de zomer in een volgende uitgebreide brainstormsessie van het voltallige bestuur in Utrecht zijn besproken. Naast een aantal andere verbeteringen die in gang worden gezet, wordt een profiel opgesteld voor een nieuwe voorzitter van het Centrum die de tijd en de capaciteiten heeft om het Centrum in een volgende fase van haar ontwikkeling op een aantal punten naar een hoger niveau te brengen. Deze wordt aan het einde van 2025 gevonden in de persoon van Marie-José Enders-Slegers. Daarnaast komt Ellen Greve het team versterken als algemeen bestuurslid.

Marie-José is psycholoog en emeritus hoogleraar Antrozoölogie aan de Open Universiteit, de wetenschap die onderzoek doet naar mens-dierrelaties. Als enorme dierenvriend stichtte ze 41 jaar geleden een asiel voor honden en katten in de Bommelerwaard, was ze vice- en voorzitter van de Nederlandse Dierenbescherming, bestuurslid van de American Humane Association en zeer lange tijd President van de International Association of Human Animal Organizations. Marie-José is een verbinder en wil krachten in onze samenleving bundelen om ervoor te zorgen dat de mens-dierrelatie gelijkwaardig wordt.

Ellen is jurist en pleitbezorger voor dieren. Zij is zeer gemotiveerd in haar streven naar rechtvaardigheid voor dieren en natuur, en wordt gedreven door ethische principes. Ellen zet zich in voor betere handhaving en opvolging van dierenwetgeving — voor diegenen die geen stem hebben. Zij wil bijdragen aan uitbreiding van dierenrechten en dieren toegang tot het recht geven.

Hier staat tegenover dat er in de loop van het jaar ook afscheid wordt genomen van Caatje en Fien, in beide gevallen vanwege te drukke (andere) werkzaamheden. Caatje is een PhD-traject ingegaan met een onderzoek naar de communicatie over AI-onderzoek rond dier-menscommunicatie, en Fien zet haar carrière na haar werk bij Wakker Dier en het behalen van een MA in Animal Studies in Edinburgh voort als freelancer in (onder meer) de wereld van de dierenbescherming. Verder kondigt Dick aan dat hij voornemens is op korte termijn uit het bestuur te treden. Susan gaat vanaf komend jaar de rol van secretaris van het bestuur op zich nemen.

Hoewel het werk aan deze professionaliseringsslagen het aantal externe activiteiten dit jaar enigszins hebben beperkt, zijn enkele andere activiteiten voor het publiek wel gewoon doorgegaan. Ten eerste worden er, mede naar aanleiding van de nu nieuw ingeslagen koers, grote verbeteringen aangebracht in diverse onderdelen van de website. Ten tweede ondergaat de nieuwsbrief, die nu al regelmatig uitkomt en een uitgebreidere inhoud heeft, onder leiding van Anouk een grondige restyling. Voor meer details hierover: zie verderop onder paragraaf 3.6.

2.3 Werkgroepen

Om de algemene doelstelling van het centrum, de ontwikkeling van het denken over dier-mensrelaties in Nederland, concreet te maken zijn vier werkgroepen actief op een aantal domeinen waarin het centrum zich wil profileren, met vooralsnog steeds een lid van het bestuur als voorzitter.

De werkgroepen functioneren ook in 2025 met wisselende intensiteit, afhankelijk van de actieve leden, de ingezette lijn, de concrete plannen en de beschikbare tijd. Voor de inhoudelijke aspecten van de activiteiten die zij dit jaar voor het centrum hebben ontwikkeld en uitgevoerd: zie onder de paragrafen 3.3, 3.4, 3.5 en 3.6.

2.4 Financiën

Een belangrijke conclusie van de strategische heroriëntatie is dat de continuïteit van het centrum gebaat is bij de inzet van professionele (betaalde) krachten voor (het ondersteunen van) de lopende activiteiten.

De focus voor het bestuur ligt daarom op zowel de korte als de langere termijn op het vinden van financieringsbronnen. Met de nieuwe leden, die de nodige ervaring op dit terrein inbrengen, hopen we dan ook wat fondsenwerving betreft de komende jaren grote vorderingen te kunnen maken.

Voor meer details hierover: zie verderop onder deel 4.

3 Activiteiten

3.1 Netwerk

De digitale basis voor het centrum en de platform- en netwerkfunctie ervan is de website: www.diermensstudies.nl. Deze bestaat uit algemene informatie over het vakgebied en het centrum, een blog met nieuws over onder meer relevante events en publicaties, een up-to-date overzicht van het onderwijsaanbod in DierMens Studies in binnen- en buitenland, en een overzicht van websites, online journals en andere publicaties op het vakgebied.

De site biedt ook diverse interactieve onderdelen, maar de mogelijkheden hiervan worden door de leden momenteel nog niet optimaal gebruikt. Om het gebruik door de leden nog beter te faciliteren en onderhoud van de website ook voor onszelf te vergemakkelijken is een update van de site (met wellicht het gebruik van nieuwere software en wisseling van provider) gewenst. Eerste noodzakelijke verbeteringen zijn dit jaar al aangebracht door Anouk en Pieter; het ligt in de planning om komend jaar hiermee verder te gaan zodra er meer tijd (en geld) voor is.

3.2 Pers en AV-media

Ook in 2025 wordt weer met grote regelmaat contact gezocht met het centrum met de vraag om informatie over dier-mensgerelateerde onderwerpen of onze visie op een relevante gebeurtenis in het nieuws.

Zo komen leden (van het bestuur) van het centrum aan het woord over diverse aspecten van dier-mensrelaties in onder meer *NRC Handelsblad*, *Volkskrant*, *Parool*, *Telegraaf*, *AD* en *Nederlands Dagblad*; op de radio (in onder meer *Met het oog op morgen*), op televisie (in *Hart van Nederland*) en in diverse podcasts (waaronder *Net Echt* van de UvA); en ook in Vlaamse media zoals in kranten als *De Morgen* en *Het Nieuwsblad* of op VRT radio.

Los van zichtbaarheid in de media, waardoor DierMens Studies meer bekend wordt bij een groter publiek van geïnteresseerden, ontwikkelt het netwerk zelf ook diverse activiteiten om beroepsmatig en anderszins betrokkenen bij elkaar te brengen. Dat

gebeurt in het bijzonder in en door de vier werkgroepen van actieve leden, die zich richten op onderzoek, onderwijs, congres (voorheen maatschappij) en communicatie.

3.3 Werkgroep Onderzoek en Maatschappij

De activiteiten van de werkgroep richten zich op twee samenhangende pijlers. Enerzijds ontwikkelt en publiceert de werkgroep toegankelijk geschreven, populairwetenschappelijke blogs waarin actuele vraagstukken binnen dier-mensrelaties worden verkend en verdiept. Deze blogs fungeren als inhoudelijke verkenningen en als uitnodiging tot verdere discussie, zowel binnen als buiten het netwerk van DierMens Studies.

Anderzijds organiseert de werkgroep onderzoekseminars bij en met onderwijs- en kennisinstellingen (WO, HBO en MBO) in Nederland en Vlaanderen. Deze bijeenkomsten bieden ruimte voor het delen van onderzoek, het bespreken van actuele vraagstukken en het versterken van verbindingen tussen verschillende disciplines en praktijken. Blogs en seminars versterken elkaar wederzijds: blogs kunnen aanleiding zijn voor bijeenkomsten, terwijl seminars nieuwe inzichten opleveren die hun weg vinden naar geschreven reflecties.

Resultaten 2024–2025 en vooruitblik 2026

In 2024 en 2025 heeft de werkgroep Onderzoek en Maatschappij haar activiteiten verder geconcretiseerd en uitgebreid. In deze periode zijn meerdere populairwetenschappelijke blogs ontwikkeld en gepubliceerd via de website en nieuwsbrief van DierMens Studies, waarvan enkele ook zijn gepresenteerd op (inter)nationale congressen. Deze blogs fungeerden als inhoudelijke bouwstenen voor verdere activiteiten en zichtbaarheid van het werkveld.

Daarnaast is in 2024 gestart met de organisatie van onderzoekseminars bij gastinstituten. Een eerste seminar vond plaats in Utrecht, in samenwerking met het Network for Environmental Humanities, rond de representatie van niet-menselijke dieren in kinderliteratuur. Deze lijn is in 2025 voortgezet en verdiept met onder meer het seminar “De stadsduif — noch wild, noch tam”. Deze bijeenkomst bracht onderzoekers, kunstenaars en praktijkdeskundigen samen en resulteerde in een bijbehorende blogpublicatie en verdere thematische uitwisseling binnen het

netwerk. Blog en verslag is hier te lezen:

https://www.diermensstudies.nl/nieuws/blog/2890760_de-stadsduif-noch-wild-noch-tam

In 2026 wordt voortgebouwd op deze resultaten. Er wordt gewerkt aan een nieuw seminar waarin de thema's stadsduiven en ratten in samenhang worden behandeld. Daarnaast is een seminar in voorbereiding over het houden van huisdieren (in samenwerking met prof. dr. Frank Meijboom) naar aanleiding van deze blog: https://www.diermensstudies.nl/nieuws/blog/2293992_kunnen-honden-als-huisdier-een-volwaardig-leven-hebben. Parallel hieraan werken twee leden aan een publicatie over ratten en is de brede wens binnen de werkgroep om een podcastreeks te ontwikkelen om de opgedane kennis breder te ontsluiten.

3.4 Werkgroep Onderwijs

Deze werkgroep is in 2025 niet bij elkaar gekomen. Wel ligt er nog altijd een eerste versie van een gedeeld academisch minorprogramma op basis van reeds bestaande modules aangevuld met nieuwe ideeën nog voor te ontwikkelen (keuze)vakken. Door tijdgebrek is de verdere uitwerking hiervan dit jaar nog niet doorgezet, maar wel zijn er al contacten met vertegenwoordigers van andere universiteiten (VU, UU, WUR) met de nodige ervaring in de universitaire bestuurlijke gremia om daar in 2026 vervolgstappen in te zetten.

3.5 Werkgroep Congres (aka Maatschappij)

Na het congres in 2022 met onder meer als onderwerp antropocentrisme en het congres in 2024 over dierinclusiviteit staat voor november 2026 het derde congres op de agenda. Het zal gewijd zijn aan een eigenstandige positie voor dieren in het recht, een juridische vertaling van de behoefte aan agency; rechtssubjectiviteit voor dieren.

Het dier bezit geen rechtssubjectiviteit. Het heeft de status van object in het recht, voorwerp van aanspraken van de mens (of van een rechtspersoon). Een rechtstreekse aanspraak op een dierwaardig bestaan of op bescherming kan een dier dus niet aan het recht ontlelen. De dier beschermende regels in de wet zijn terug te voeren op verplichtingen van mensen jegens elkaar, verplichtingen waar het dier in het gunstigste geval indirect enige bescherming van ondervindt.

Bij het congres willen we onderzoeken of het bekleden van het dier met rechtssubjectiviteit (anders gezegd, het uitbreiden van de kring van rechtssubjecten door dieren hierin op te nemen) een fundamentele verandering in de positie van het dier in de samenleving, zou kunnen bewerkstelligen. De plicht om dieren moreel verantwoord te behandelen, een plicht die onder meer voortvloeit uit het gegeven dat het om individuele wezens gaat, in staat tot het ervaren van pijn en emoties, wordt door Peter Singer geduid als het uitbreiden van onze 'morele cirkel'.

Het congressthema behelst de juridische vertaling hiervan. Het is de bedoeling dat wetenschappers, beleidsmakers, studenten, mensen uit de praktijk en politici, met elkaar in discussie gaan over de wenselijkheid en haalbaarheid van de paradigmatische shift die de toekenning van rechtssubjectiviteit aan dieren zou betekenen.

Een publicatie met bijdragen van de sprekers behoort tot de mogelijkheden. Ook is er een parallel programma met een schrijver, dichter, beeldend kunstenaar. Het congres zal plaatsvinden in Crea, cultureel centrum van de Universiteit van Amsterdam.

3.6 Werkgroep Communicatie

Wat betreft de nieuwsbrief is er al wel sprake van een volgende fase: Anouk gaat die vanaf nu voor haar rekening nemen. Dit jaar zijn het er vier geweest, vanaf 2026 zal deze eens in de twee maanden (dus zes in totaal) verschijnen.

Zoals gezegd heeft de nieuwsbrief in 2025 een grondige restyling ondergaan. In elke nummer staan vanaf dit jaar aankondigingen en oproepen, tips en verwijzingen naar films en series, info over congressen, conferenties, symposia en bijeenkomsten, en boekentips. Per nieuwsbrief wordt geselecteerd wat relevant en gebalanceerd is om op te nemen. De ene keer zijn dat dus tentoonstellingen, een andere keer summer schools, webinars, podcasts, etc. Verder was er dit jaar weer een IDFA-special met info over films over de relatie tussen mens, dier en natuur, en voor het eerst ook een extra nieuwsbrief op dierendag.

De huisstijl is aangepast. Zo zijn er nu bij elk onderwerp duidelijk herkenbare knoppen te vinden die direct leiden tot registratiepagina's, bioscoopoverzicht, streams, aanmeldformulieren, etc. De research, redactie, opmaak en het versturen van de nieuwsbrieven worden verzorgd door Anouk. Aan het einde van het jaar, met de komst van de nieuwe voorzitter Marie José, is de externe communicatie naar de leden verzorgd via dezelfde weg en met dezelfde huisstijl als de nieuwsbrieven.

Er is in 2025 nog geen begin gemaakt met het restylen van de volledige website. De website dient ook inhoudelijk pagina voor pagina, link voor link en woord voor woord te worden nagelopen. Dat staat op de agenda voor volgend jaar.

3.7 Overige activiteiten

Naast de diverse activiteiten binnen de werkgroepen zelf, heeft het centrum in het afgelopen jaar ook allerlei activiteiten voor alle leden en andere geïnteresseerden georganiseerd. Daarnaast hebben (bestuurs)leden, deels als vertegenwoordigers van het centrum, ook in 2025 weer diverse lezingen, presentaties en andere publieke optredens in het hele land verzorgd.

[@Susan: hier een alinea toevoegen over het forum over de duiven - maar dat mag ook onder werkgroep onderzoek, als je het daar beter vindt passen]

Tenslotte verzorgen (bestuurs)leden, deels als vertegenwoordigers van het centrum, in 2025 ook cursussen op het gebied van DierMens Studies. Zo verzorgt Maarten in het voorjaar van 2025 de inleidende module "Dier-Mens Studies" voor het Instituut voor Interdisciplinaire Studies (IIS) van de UvA en een algemeen publiek, in het Groote Museum bij Artis.

4 Financiën

In 2015 vond er geen congres plaats. De uitgaven waren daardoor beperkt tot de kosten van de website en bankkosten. De baten bestonden uit een donatie van een bestuurslid, waardoor de kosten vrijwel volledig werden gedekt, en slechts een klein negatief resultaat resteerde.

Het eigen vermogen aan het einde van het boekjaar was € 526 positief. het bovenstaande onderstreept de noodzaak om de inspanningen te richten op het zekerstellen van stabiele inkomstenbronnen.

Jaarrekening 2025

Winst- en verliesrekening				
	2024		2025	
Baten				
Sponsoring	€	1.525	€	500
Ticketverkoop	€	4.625	€	-
Prijzen	€	-	€	-
Totale baten	€	6.150	€	500
Lasten				
Congreskosten	€	2.836	€	-
Kosten horeca congres	€	2.415	€	-
Programmacoördinator			€	-
IT kosten	€	-	€	-
Kosten cadeaus	€	300	€	-
Kosten Ticketverkoop	€	-	€	-
Drukwerk	€	62	€	-
Reiskosten	€	-	€	-
Boodschappen			€	-
Kosten webhosting	€	430	€	363
Overige kosten	€	-	€	-
Bankkosten	€	193	€	221
Totale lasten	€	6.236	€	584
Resultaat boekjaar	€	-86	€	-84

Toelichting:

Congreskosten:

Zaalhuur	€	1.541,54
Workshop	€	387,20
Cartoonist	€	181,50
Spreker	€	726,00
	€	2.836,24

Balans per	31/12/2024	31/12/2025
Activa		
ASN bank	€ -	0
Triodos bank	€ 648,02	573,28
Debiteuren	€ -	0
Totaal activa	€ 648,02	€ 573,28
Passiva	€ -	
Crediteuren	€ 37,60	46,75
Totaal passiva	€ 37,60	€ 46,75
Eigen vermogen		
Startvermogen	€ 696,18	€ 610,42
Resultaat boekjaar	€ -85,76	€ -83,89
Totaal eigen vermogen	€ 610,42	€ 526,53
Eigen vermogen en passiva	€ 648,02	€ 573,28

Toelichting:

De activa bestaan uitsluitend uit saldi op bankrekeningen.
De post crediteuren betreft bankkosten die nog
in rekening gebracht moesten worden.
Het verlies over het boekjaar is in mindering gebracht op
het eigen vermogen.

Hieronder volgt de begroting voor het centrum voor 2026 en 2027 uitgaande van de hierboven geschetste professionalisering. Daarbij worden in het eerste jaar investeringen gedaan in systemen voor boekhouding, CRM, document management, om nieuwsbrieven te kunnen versturen en donorwerving te coördineren. Daarnaast wordt geïnvesteerd in een upgrade van de website en webhosting en in het up-to-date brengen en houden van onze sociale media. Een groot deel van deze investeringen betreft de inhuur van professionele krachten op het gebied van administratieve ondersteuning, programma-, project- en content management. In 2026 vindt ook het derde congres plaats.

In het eerste jaar wordt hiermee een basis gelegd voor de toekomst. In de volgende jaren zullen verdere investeringen in systemen beperkt blijven maar zal de inzet van betaalde krachten nodig blijven; niet alleen voor de hierboven genoemde taken maar ook voor (de ondersteuning van) het genereren van de hiervoor benodigde sponsoring en donaties.

Begroting CDMS professionalisering				
2026			2027	
Baten				
Sponsoring	€	41.400	€	25.400
Donaties	€	4.000	€	4.000
Ticketverkoop	€	5.500		
Totale baten	€	50.900	€	29.400
Kosten				
Organisatie & bedrijfsvoering	€	19.850	€	19.850
Software	€	3.600	€	3.600
Donorwerving	€	8.000	€	8.000
Administratieve ondersteuning	€	8.000	€	8.000
Bankkosten	€	250	€	250
Communicatie & nieuwsbrieven	€	7.400	€	6.900
Software	€	400	€	400
Social media beheer	€	5.000	€	5.000
Vormgeving & Redactie	€	2.000	€	1.500
Website	€	7.600	€	600
Redesign	€	6.000	€	-
CRM/Nieuwsbrief integratie	€	1.000	€	-
Hosting & onderhoud	€	600	€	600
Evenementen	€	16.050	€	2.050
Congreskosten	€	7.000	€	-
Kosten seminars	€	1.050	€	1.050
Projectmanagement	€	8.000	€	1.000
	€	50.900	€	29.400